

Ljndeni

„ÚŽASNÉ... DIELO, KTORÉ JE
STRHUJÚCE A ZÁROVEŇ HLBOKÉ.“

GUARDIAN

JEANETTE

WINTERSON

FRAN

KISS

STEIN

PRÍBEH LÁSKY

Frankissstein

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Lindeni

Jeanette Winterson
Frankissstein – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

FRANKISSSTEIN

**JEANETTE
WINTERSON**

**FRAN
KISS
STEIN**

PRÍBEH LÁSKY

Ljndeni

Môžeme prebrať a môžeme vybrať, ale už tu nikdy znovu nebudeme.

Eagles: Netlač na pílu

Ženevské jazero, 1816

Realita je rozpustná vo vode.

To, čo sme videli, skaly, breh, stromy, člny na jazere, to všetko stratilo obrysy a rozmazalo sa v dlhej šedi celotýždenného dažďa. Dokonca aj dom, ktorý sme považovali za kamenný, sa mihal v hustej hmle a občas sa ako obraz v sne zjavili dvere alebo okno.

Všetko pevné sa rozpustilo na svoj vodný protipól.

Oblečenie nám neuschýnalo. Keď sme vchádzali dnu, a museli sme vchádzať dnu, lebo sme museli chodiť von, nosili sme so sebou dážď. Premočenú kožu. Vlnu, ktorá páchla ovcami.

Na spodnej bielizni mám pleseň.

Dnes ráno som si povedala, že sa prejdem nahá. Načo je premočená látka? Alebo potiahnuté gombíky, ktoré v dierkach tak napuchli, že ma včera museli vystrihnúť zo šiat?

Dnes ráno som mala posteľ takú mokrú, ako keby som sa celú noc potila. Okná sa zahmlievali od môjho dy-

chu. Aj tam, kde v kozube horel oheň, drevo syčalo ako sklúčenosť prírody. Nechala som ťa spať a vlhkými chodidlami som potichu schádzala po schodoch pokrytých povlakom.

Nahá.

Otvorila som dvere domu. Stále pršalo, vytrvalo a ľahostajne. Už sedem dní, ani rýchlejšie, ani pomalšie, ani viac, ani menej. Zem nedokázala pohlcovať viac vody a bola všade ako špongia – zo štrkových chodníkov vymokala voda, v udržiavanej záhrade vyrazilo niekoľko pramienkov, ktoré vymieľali pôdu, a tá sa zhromažďovala v hustých čiernych kalužiach pri našej bráne.

Dnes ráno som sa však vybrala za dom, vyššie do sva-hu, a dúfala som, že sa pretrhnú mračná a uvidím jazero, ktoré sa pod nami rozprestieralo.

Počas výstupu som rozmýšľala, aké to muselo byť pre našich predkov, keď sa bez ohňa a často aj bez prístrešia túlali prírodou, takou nádhernou a štedrou, ale vo svojom pôsobení takou nemilosrdnou. Rozmýšľala som o tom, že bez jazyka, alebo pred vznikom jazykom, myseľ nedokáže utešiť samu seba.

A predsa nás práve jazyk našich myšlienok mučí viac než akýkoľvek prebytok alebo nedostatok prírody.

Aké by to bolo – nie, čo by to bolo? Na túto otázku neexistuje nijaký protipól, nijaká podobnosť. Čo by to bolo, byť bez jazyka – nie zviera, ale niečo bližšie ku mne?

Stojím tu vo svojej nedostatočnej pokožke, naskočili mi zimomriavky a chvejem sa. Úbohé stvorenie, čo nemá

ňufák ako pes, rýchlosť ako kôň, krídla ako neviditeľné myšiaky hôrne, ktorých škrekot pripomína stratené duše, ani plutvy, ba ani chvost morskej panny do tohto premočeného počasia. Nie som taká vybavená ako plch, čo zmizol v skalnej praskline. Som úbohá bytosť, dokážem len rozmýšľať.

V Londýne som nebola taká spokojná, ako som tu pri jazere a v Alpách, kde myseľ nájde samotu. Londýn je večný – ustavičná prúdiaca prítomnosť, čo sa ženie k ustupujúcej budúcnosti. Tu, kde čas nie je taký nahustený ani taký vzácny, si predstavujem, že by sa mohlo stať čokoľvek, že je možné všetko.

Svet sa nachádza na počiatku niečoho nového. Sme duchovia, ktorí vytvárajú svoj osud. A hoci nie som vynálezkyňa strojov, som vynálezkyňa snov.

A predsa ľutujem, že nemám mačku.

Nachádzam sa nad strechou domu, komíny vytrčajú cez vlhkú tkaninu pariaceho sa dažďa ako uši obrovského zvieraťa. Pokožku mám pokrytú kvapkami čirej vody, ako keby som nimi bola vyšívaná. Na mojej ozdobenej nahote je niečo elegantné. Bradavky mám ako struky boha dažďa. Ochlpenie prirodzenia, vždy husté, sa hmýri ako tmavý krdeľ rýb. Dážď stále hustne ako vodopád a ja som v jeho vnútri. Mám premočené viečka. Päťami si utieram zorničky.

Shakespeare. Ten vymyslel to slovo: zornička. Aká je v tom hra? Zornička?

*.. V ten čas však
tú trávu vytlač Lysandrovi v zrak,
jejž mok zná takú silu vyvinúť,
že ňou ztaď vymne razom všetok blud
a zorničky mu v tôni obočia
zas s obvyklým sa vidom zatočia.*

Vtom to uvidím. Myslím si, že to vidím. Čo to zrejme vidím?

Postavu, obrovskú, otrhanú, ako sa rýchlo pohybuje na skalách nado mnou, stúpa odo mňa preč, je ku mne obrátený chrbtom, jeho pohyby sú sebaisté a zároveň váhavé, ako pohyby mladého psa s priveľkými labami. Chcela som zavolať, ale priznávam, že som sa bála.

A potom tá vízia zmizla.

Pomyslela som si, že ak je to cestovateľ, ktorý zablúdil, nájde náš dom. On však stúpал preč, ako keby už dom našiel a pokračoval v ceste.

Znepokojená, či som naozaj videla postavu, a rovnako znepokojená, či som si ju len predstavovala, som sa vrátila k domu. Potichu som vkĺzla dnu, tentoraz bočným vchodom, a trasúc sa od chladu som vyšla po oblúku schodiska.

Na poschodí stál môj manžel. Priblížila som sa k nemu, nahá ako Eva, a videla som, že pod zásterou košeľe sa mu pohla mužnosť.

Bola som sa vonku prejsť, povedala som.

Nahá? spýtal sa.

Áno, odvetila som.

Vystrel ruku a dotkol sa mojej tváre.

*Z čoho si stvorený ty, podstata,
že tieňov, čo ťa chcú, je taký nával?*

William Shakespeare: Sonety
(preklad: Ľubomír Feldek)

V ten večer sme všetci sedeli pri kozube, v miestnosti bolo viac tieňov než svetla, keďže sme nemali veľa sviečok a nedalo sa po ne ísť, kým sa počasie nezlepší.

Je tento život neusporiadaný sen? Je vonkajší svet tieň, zatiaľ čo podstata je to, čo nemôžeme vidieť, čoho sa nemôžeme dotknúť, čo nemôžeme počuť, a predsa to vnímame?

Prečo je potom tento sen o živote ako nočná mora? Prečo je taký horúčkovitý? Spotený?

Alebo je to tak, že nie sme ani mŕtvi, ani živí?

Bytosť, ktorá nie je ani mŕtva, ani živá.

Celý život sa bojím takéhoto stavu, a tak mi pripadá lepšie žiť, ako sa dá, a nebáť sa smrti.

A tak som s ním v sedemnástich odišla a tieto dva roky sú pre mňa životom.

V lete 1816 si básnici Shelley a Byron, Byronov lekár Polidori, Mary Shelleyová a jej nevlastná sestra Claire Clairmontová, vtedy Byronova milenka, prenajali dva domy pri Ženevskom jazere vo Švajčiarsku. Byron býval vo veľkej Ville Diodati a Shelleyovci obsadili menší a krajší dom trochu nižšie na svahu.

Tieto rodiny mali takú zlú povest', že hotel na opačnom brehu jazera pripravil pre svojich hostí teleskop, aby mohli pozorovať výčiny takzvaných satanistov a sexualistov, ktorí sa delili o ženy.

Je pravda, že Polidori bol zamilovaný do Mary Shelleyovej, ale ona sa s ním odmietala vyspať. Byron sa možno vyspal s Percym Shelleyom, ak mal k tomu Shelley sklony, neexistuje však o tom nijaký dôkaz. Claire Clairmontová by sa vyspala s hocikým – pri tejto príležitosti sa vyspala len s Byronom. Rodiny trávili všetok čas spolu – a potom začalo pršať.

Môj manžel zbožňuje Byrona. Každý deň sa člnkujú na jazere a rozprávajú sa o poézii a slobode, zatiaľ čo ja sa vyhýbam Claire, s ktorou sa nedá rozprávať o ničom. Musím sa vyhýbať Polidorimu, ktorý na mňa hádže psie pohľady.

Ale potom sa rozpršalo a daždivé dni nedovoľujú chodiť na jazero.

Aspoňže počasie nedovoľuje ani to, aby na nás zízali z opačného brehu. V meste som počula klebety, že videli, ako sa na Byronovej terase suší poltucta spodničiek. V skutočnosti videli posteľnú bielizeň. Byron je básnik, ale má rád čistotu.

A teraz nás stráži nespočetné množstvo žalárníkov, každý stvorený z kvapky vody. Polidori si z dediny priviedol dievča, aby ho zabávalo, aj my na vlhkých posteliach robíme, čo sa dá, ale myseľ treba zamestnávať rovnako ako telo.

V ten večer sme sedeli okolo dymiaceho kozuba a rozprávali sme sa o nadprirodzene.

Shelleyho fascinujú mesačné noci a nečakané výhľady na zrúcaniny. Verí, že každá budova si nesie odtlačok minulosti, akoby spomienku alebo spomienky, a že ak na-

stane správny čas, dajú sa vnímať. Lenže čo je to správny čas? Spýtala som sa ho to a on sa zamyslel nad tým, či čas ako taký závisí od tých, ktorí sa nachádzajú v čase. Či nás čas využíva ako kanály pre minulosť – áno, musí to tak byť, povedal, keďže niektorí ľudia sa dokážu zhovárať s mŕtvymi.

Polidori s tým nesúhlasí. Mŕtvi sú jednoznačne preč. Ak máme duše, nevracajú sa. Mŕtvola v márnici nemá nádej na vzkriesenie – ani na tomto svete, ani na tom druhom.

Byron je ateista a neverí v život po smrti. *Mátame sami seba*, hovorí, a to každému človeku stačí.

Claire nehovorí nič, lebo nemá čo povedať.

Sluha nám priniesol víno. Je to úľava, mať tekutinu, ktorá nie je voda.

Sme ako utopenci, vyhlásil Shelley.

Vypili sme víno. Tieňe vytvárajú na stenách svet.

Toto je naša archa, povedala som, obývaná ľuďmi, ktorí čakajú, kým opadnú vody.

Čo myslíte, o čom sa rozprávali na arche, spýtal sa Byron, keď boli uzavretí v horúcom pachu zvierat? Verili, že celá zem spočíva vo vodnom obale ako plod v lone?

Polidori mu vzrušene skočil do reči (v tom je majster). Na medicíne sme mali rad takýchto plodov v rôznych štádiách vývoja, všetko potraty – prsty na rukách a nohách skrútené na protest proti nezvratnému osudu, oči zažmúrené pred svetlom, ktoré nikdy neuvidia.

Vidia svetlo, povedala som, matkina pokožka natiahnutá nad rastúcim dieťaťom prepúšťa svetlo. Naradovane sa obracajú k slnku.

Shelley sa na mňa usmial. Keď som čakala Williama, Shelley mal vo zvyku kľaknúť si, keď som sedela na kraji postele, a vziať moje brucho do rúk ako vzácnu knihu, ktorú ešte neprečítal.

Toto je svet v malom, hovorieval. A v jedno ráno, áno, pamätám si to, sme spolu sedeli na slnku a ja som cítila, ako moje dieťaťko kope od radosti.

Lenže Polidori je lekár, nie matka. Vidí veci inak.

Chcel som povedať, vyhlásil trochu urazene, lebo som mu skočila do reči (ako sa to u tých, čo sami skáču do reči, často stáva), *chcel som povedať*, že bez ohľadu na to, či duša existuje, alebo neexistuje, je okamih vedomia záhadou. Kde sa v maternici nachádza vedomie?

Chlapcom sa vedomie utvára skôr ako dievčatám, povedal Byron. Spýtala som sa ho, prečo si to myslí. Odvetil: Mužský princíp je pripravenejší a aktívnejší ako ženský princíp. To pozorujeme v živote.

Pozorujeme, že muži si podrobujú ženy, povedala som.

Aj ja mám dcéru, odvetil Byron. Je poddajná a pasívna.

Ada má len šesť mesiacov! A nevidel si ju, odkedy sa narodila! Ktoré dieťa, bez ohľadu na to, či je to chlapec, alebo dievča, po narodení nespí a necicia? Nejde tu o pohľavie, to je biológia!

Nuž, povedal Byron, myslel som si, že to bude úžasný chlapec. Keď už musím plodiť dievčatá, dúfam, že sa dobre vydá.

Život je len manželstvo? spýtala som sa.

Pre ženu? odvetil Byron. Kdeže. Muž má cit od života oddelený, žena ním žije, muž má na výber.

Moja mama Mary Wollstonecraftová by s tebou nesúhlasila, namietla som.

A predsa sa pokúsila zabiť pre lásku, povedal Byron.

Gilbert Imlay. Šarmanťný človek. Podvodník. Žoldnier. Človek s bystrou myslou a predvídateľným správaním (prečo je to často tak?). Moja mama skočila z mosta v Londýne, sukne jej padajúcemu telu vytvorili padák. Nezomrela. Nie, nezomrela.

To prišlo až neskôr. Keď ma porodila.

Shelley videl, že ma to ranilo a je mi to nepríjemné. Keď som čítal knihu tvojej mamy, povedal Shelley a pozeral na Byrona, nie na mňa, presvedčila ma.

Za to som ho milovala – vtedy aj teraz. Prvýkrát mi to povedal, keď som bola šestnásťročné dievča a hrdá dcéra Mary Wollstonecraftovej a Williama Godwina.

Mary Wollstonecraftová: *Obhajoba ženských práv.* 1792.

Dielo tvojej mamy, vyhlásil Shelley svojím typickým ostýchavým aj sebaistým spôsobom, dielo tvojej mamy je pozoruhodné.

Kiežby som aj ja niečo urobila, povedala som, aby som bola hodna jej pamiatky.

Prečo si želáme zanechať po sebe stopu? spýtal sa Byron. Je to len márnivosť?

Nie, odvetila som, je to nádej. Nádej, že jedného dňa bude existovať spoločnosť, ktorá je spravodlivá.

To sa nikdy nestane, vyhlásil Polidori. Museli by sme vyhladiť všetkých ľudí a začať odznova.

Vyhľadiť všetkých ľudí, povedal Byron. Áno, prečo nie? A tak sa vraciame k našej plaviacej sa arche. Boh mal dobrý nápad. Z začať odznova.

A predsa ôsmich zachránil, poznamenal Shelley, lebo svet bolo treba zaľudniť.

Aj my sme tu taká malá archa, nie? vyhlásil Byron. My štyria v našom vodnom svete.

Piati, ozvala sa Claire.

Zabudol som, odvetil Byron.

V Anglicku bude revolúcia, poznamenal Shelley, tak ako bola v Amerike a vo Francúzsku, a potom naozaj začneme odznova.

A ako sa vyhneme tomu, čo nasleduje po revolúcii? Ešte za nášho života sme boli svedkami francúzskeho problému. Najprv Teror, keď každý človek donášal na svojho suseda, a potom tyran. Napoleon Bonaparte – treba ho nazývať kráľom?

Francúzska revolúcia nedala ľudu nič, povedal Shelley – a tak ľud hľadá silného človeka, ktorý tvrdí, že mu poskytne to, čo nemá. Nikto nemôže byť slobodný, ak najprv nie je sýty.

Veríš, že keby mal každý človek dostatok peňazí, dostatok práce, dostatok zábavy, dostatok vzdelania, keby ho neutlačali tí, ktorí sú nad ním, a keby sa nebál tých, ktorí sú pod ním, ľudstvo by dosiahlo dokonalosť? Byron sa to spýtal tým svojím záporným ťahavým tónom, bol si istý odpoveďou, a tak som sa mu vzoprela.

Ja áno! zvolala som.

Ja nie! vyhlásil Byron. Ľudská rasa hľadá vlastnú smrť. Ženieme sa k tomu, čoho sa najviac bojíme.

Pokrútila som hlavou. V tejto našej arche som mala pevnú pôdu pod nohami. Povedala som: To muži hľadajú smrť. Keby čo i len jeden z vás deväť mesiacov nosil v lone život a potom by mu to dieťa zahynulo pred očami ako bábätko, alebo ako maloleté, alebo v núdzi, v chorobe či vo vojne, nehľadali by ste smrť tak, ako to robíte.

A predsa je smrť hrdinská, povedal Byron. A život nie je.

Počul som, skončil nám do reči Polidori, *počul* som, že niektorí z nás neumierajú, ale žijú život po živote z krvi druhých. V Albánsku nedávno otvorili jeden hrob a mŕtvola, hoci mala sto rokov, áno, sto rokov (zmlkol, aby sme mohli žasnúť), bola dokonale zachovaná a na ústach jej bolo vidieť čerstvú krv.

Napíš ten príbeh, dobre? povedal Byron. Vstal a ponalieval víno z krčaha. Vo vlhkom počasí kríva výraznejšie. Pekná tvár mu ožila. Áno, mám nápad: ak tu máme trčať ako posádka archy, nech každý z nás zaznamená príbeh o nadprirodzenom. Ty, Polidori, napíšeš o nemŕtvych. Shelley! Ty veríš v duchov...

Môj manžel prikývol. Isteže, už som ich videl, ale čo je strašidelnejšie? Návšteva zo záhrobia alebo nemŕtvy?

Mary? Čo na to vravíš? (Byron sa na mňa usmial.)

Čo na to vravím?

Ale páni už zase nalievali víno.

Čo na to vravím? (V duchu si vravím...) Nikdy som nepoznala svoju matku. Zomrela, keď som sa narodila, a jej strata bola taká úplná, že som ju necítila. Nebola to strata mimo mňa – ako to býva, keď stratíme človeka, ktorého

poznáme. Vtedy existujú dvaja ľudia. Ten, ktorý ste, a ten, ktorý nie ste. Ale pri pôrode neexistuje ja/nie ja. Tá strata bola vo mne, keďže som predtým bola v nej. Stratila som niečo zo seba.

Môj otec robil, čo mohol, aby sa o mňa v detstve staral, keďže som bola bez matky, a robil to tak, že moju myseľ zahŕňal tým, čím nedokázal zahŕňať moje srdce. Nie je chladný muž – je muž.

Moja mama, i keď zároveň nesmierne inteligentná, bola kozubom jeho srdca. Moja mama bola miestom, kde stál, a plamene mu zohrievali tvár. Nikdy neodložila vášeň a súcit, ktoré sú prirodzené ženám – a rozprával mi, že keď bol unavený zo sveta, jej objatie bolo často lepšie než akákoľvek doteraz napísaná kniha. A ja tomu verím rovnako vášnivo, ako verím v knihy, ktoré ešte neboli napísané, a odmietam si vyberať medzi myslou a srdcom.

Môj manžel má takú povahu. Byron zastáva názor, že žena je zrodená z muža – jeho rebro, jeho hlina –, a ja to u takého inteligentného muža, ako je on, považujem za podivné. Povedala som: Nie je zvláštne, že schvaľuješ príbeh stvorenia, ktorý čítame v Biblii, keď neveríš v Boha? Usmeje sa a pokrčí plecami, vysvetľuje: Je to metafora rozdielov medzi mužmi a ženami. Odvráti sa, predpokladá, že som to pochopila a že to je koniec témy, ale ja pokračujem, volám ho späť, keď kríva preč ako grécky boh. Nespýtame sa tuto doktora Polidoriho, ktorý ako lekár musí vedieť, že od príbehu stvorenia ani jeden živý muž neporodil nič živé? To vy, páni, ste z nás stvorení.